

PO SMRTI POGLAVARJA KATOLIŠKE CERKVE

Kdo bo naslednik papeža Pija XII.?

Pomoč tudi nasprotnikom Cerkve - Na prelomnici zgodovine - Kolonialno gospostvo in narodne manjšine

Smrt papeža Evgenija Pacellija je dogodek velikega mednarodnega in lahko rečemo zgodovinskega pomena.

Da je s Pijem XII. zginila s svetovne pozornice zelo močna in vplivna osebnost, vidimo že po tem, kako je njegova smrt odjeknila ne le med katoličani, temveč tudi med narodi drugih ver in celo med odločnimi nasprotniki krščanstva.

Izraze sožalja so poslali sv. stolici poglavar ruske pravoslavne Cerkve, voditelji protestantov, Židov in mohamedancev.

Komunisti delo Pija XII. sicer kritizirajo in načelno zavračajo, toda med njimi so se našli tudi možje, kot je župan Bologne Dozza, ki so s spoštovanjem govorili o osebnosti umrlega papeža.

Ti so imeli gotovo pred očmi dela nesebične ljubezni do bližnjega, s katerimi je Pij XII. za časa zadnje vojne pomagal vsem, ki so bili v stiski, ter se pri tem ni vprašal, katere vere so in ali so prijatelji ali nasprotniki Cerkve. Na njegov ukaz so se odprla vrata samostanov in samega Vatikana vsem od fašizma in nacizma preganjanim. Marsikateri tudi vodilen marksist si je rešil življenje le s tem, da je našel zavetje med židovi cerkvenih ustanov.

OCENA ZGODOVINSKE DOBE

Povsem drugo vprašanje pa je, kako bo zgodovina na splošno ocenila dobo skoro dvajsetletnega vladanja Pija XII.

Evgen Pacelli je stopil na prestol sv. Petra 2. marca 1939, torej le nekaj mesecev pred izbruhom druge svetovne vojne. Vladal je v izredno razburkanih časih, ko doživlja človeštvo v znanstvu, gospodarstvu in politiki globokosežno revolucijo.

Naš čas je izrazito prehodna doba. Družbeni red, na katerem je stoletja slonel svet, se vsepovsod podira in v vseh deželah se čedalje bolj uveljavljajo nove oblike gospodarskega in socialnega življenja.

Istočasno je Evropa izgubila svojo nekdanjo vodilno vlogo v svetu. Sile, ki odločajo o poteku zgodovine, niso več v Evropi, temveč izven nje: deloma onkraj oceanov v Ameriki, deloma na vzhodu v Sovjetski Rusiji in Aziji.

Ena izmed bistvenih potez naše dobe se izraža tudi v narodnem in socialnem prebujanju afriško-azijskih ljudstev, od katerih večina ni komunistično usmerjena, a vsekakor ni krščanska. Afriško-azijski narodi predstavljajo dobro polovico človeštva in bodo s časom odločilno vplivali na usodo sveta.

Spričo teh važnih sprememb in dogodkov Pij XII. ni mogel ostati brezbrizen. Saj je od njih bil v mnogočem odvisen položaj in vpliv vesoljne Cerkve, ki mora že po svojem bistvu in poslanstvu širiti svoje delovanje med vse narode na zemlji.

INTERNACIONALIZACIJA CERKVE

Kar se tiče socialnega vprašanja, so že Pacellijevi predniki izdali važne okrožnice, v katerih so bile postavljene načelne smernice, odklanjajoče kapitalizem, ki lahko v vsakem pogledu zadostijo potrebam in zahtevam delovnega ljudstva. Pij XII. jih je seve v vsem obsegu potrdil in odobril.

Vprašanje je le bilo, ali se bodo katoličani in kristjani, ko pridejo na oblast, teh smernic v dejanskem življenju držali, kar se pa v številnih primerih na žalost ni zgodilo.

Krščanstvo na zapadu

Ker ima krščanstvo osnovno oporo na zapadu, medtem ko mu je ostali svet več ali manj tuj ali celo nasproten, si je Pij XII. na vse načine prizadeval, da razširi in utrdi vpliv katoliške Cerkve najprej vsaj v Evropi in Ameriki.

Od leta 1939 do danes je število katoličanov v Združenih državah naraslo od 25 na 36 milijonov. Mnogo važnejše od števila pa je, da so katoličani najboljše organizirana krščanska skupina v deželi. Vpliv katoličanov se je v Ameriki tako učvrstil, da se brez njih ali proti njim ne morejo izvesti nobeni načrti in sklepi mednarodnega pomena.

Ravno tako kot v Združenih državah je zrasla moč katoliške Cerkve tudi v Evropi. Vsi smo priča, kako Kat. Akcija in njej podobne organizacije odločilno ovladujejo mišljenje in ravnanje vernih množic v Italiji in drugih deželah.

Vpliv Cerkve je zrasel še zlasti zavoljo tega, ker so se nasprotja z ostalimi krščanskimi občestvi pod Pijem XII. močno ublažila. Spričo komunistične nevarnosti nastopajo danes v marsikaterem vprašanju vsi kristjani skupno. Znano je na priliko, da v Adenauerjevi stranki niso organizirani samo katoličani, temveč v enaki meri tudi prepričani protestanti.

ZOPER KOLONIALNI IMPERIALIZEM

Toda Evropa in Amerika nista še svet. Mi živimo, kot smo rekli, v dobi prebujanja temnopoltih ljudstev Afrike in Azije, ki bodo igrali čedalje važnejšo vlogo v mednarodnem dogajanju.

Zgodovinsko dejstvo, da se je težišče svetovnega dogajanja premaknilo iz Evrope v dežele onkraj oceanov, je Pij XII. tudi upošteval, v kolikor je bilo od njega odvisno. Trudil se je, da se osrednje vodstvo Cerkve internacionalizira.

Najboljši dokaz je v tem, da so danes v zboru kardinalov v veliki večini zastopani inozemci. Od 55 kardinalov jih je le 18 italijanske narodnosti. Od leta 1520 do danes so bili vsi papeži Italijani. Po zaslugi Pija XII. je sedaj dana inozemcem možnost, da izvolijo za vrhovnega poglavarja Cerkve neitalijana. Pokojni papež je imel v načrtu, da v duhu časa internacionalizira in preosnuje sploh vse osrednje vodstvo Cerkve, a je medtem izdihnil dušo. Od naslednika je odvisno, ali in kako se bo Pacellijeva zamisel uresničila.

Nekateri, kot Kitajci, so prevzeli komunizem, drugi se drže čvrsto svojih verskih izročil, v vseh pa gori pekoč spomin na evropske kolonizatorje, katerim so bili stoletja na milost in nemilost izročeni.

Krščanski misijonarji so za ta ljudstva mnogo dobrega storili; prinesli so jim omiko in se borili zoper strašne nalezljive bolezni v ondotnih deželah.

Med njimi so pa bili na žalost tudi možje, ki so obenem s krščanstvom hoteli širiti politični vpliv evropskih velesil ter uživali zato vso podporo tujih kolonialnih gospodarjev.

Pij XII. je zoper take razmere nastopil z dvema pomembnima ukrepoma. Najprej je z nedvoumnimi besedami izjavil, da imajo tudi temnopolta ljudstva Afrike in Azije pravico do svobode in narodne samostojnosti, ter je s tem v imenu Cerkve zavrgel kolonialni imperializem.

Drugi zelo važen ukrep pa je bil, da se je na vse načine trudil, kako bi vso cerkveno upravo v afriško-azijskih deželah spravil v roke domače duhovščine, o kateri ni mogoče trditi, da dela zoper koristi lastnega naroda ter podpira tuje imperialiste.

NARODNOSTNO VPRAŠANJE

Problem kolonialnega gospostva je načelno le del širšega vprašanja. V bistvu gre za to, ali imajo vsi narodi na svetu, veliki in majhni, pravico do svobode in polne enakopravnosti. Gre za vprašanje, ali smejo katoličani in kristjani tlačiti tuja ljudstva.

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

BODOČI PAPEŽ

Od vsih strani sveta se zbirajo v Rimu kardinali, da bi izbrali novega poglavarja katoliške Cerkve.

Za izvolitev papeža je sv. stolica izdala zelo natančne in stroge predpise. Najprej je določeno, da se volitve ne smejo začeti pred 15. dnevom od predhodnikove smrti. To so storili zategadelj, da bi omogočili tudi kardinalom, živčim v prekomorskih deželah, pravočasen prihod v Rim.

V prejšnjih časih se je večkrat primerilo, da so nekateri kardinali, ko so po dolgem potovanju dospeli v Rim, našli v Vatikanu že novega papeža. Dejansko so bili prikrajšani za volilno pravico, proti čemur so zlasti Amerikanci ponovno odločno protestirali.

Za poglavarja Cerkve je izbran kandidat, za katerega se je izrekla dvetretjinska večina kardinalov. Po najnovejših predpisih mora združiti na svojo osebo najmanj dve tretjini in še en glas. S tem so hoteli preprečiti, da bi bil papež izvoljen z lastnim glasom.

Za volitve so določeni posebni prostori, tako imenovani konklave, strogo ločen od zunanjega sveta. Da bi kardinali ne prišli pod tuj vpliv od zunaj, se zazidajo vsi izhodi in celo okna. Do proglastitve novega papeža volivci ne smejo zapustiti konklave.

Kdo bo naslednik?

Sedanje volitve bodo, kakor beremo, trajale bržkone zelo dolgo, ker ni med kandidati tako močne osebnosti, da bi mogel kdo o njej že vnaprej reči, da bo gotovo ali vsaj zelo verjetno zmagala.

Od Italijanov imenujejo kot kandidate 52-letnega nadškofa iz Genove kardinala Sirija, kardinala Ottavianija in kardinala Ruffinija, o katerih govore nasprotniki, da so »konservativni«, medtem ko imenujejo kot najspodobnejšega predstavnika »socialne in napredne struje« milanskega nadškofa Montinija.

Če bi bodoči papež imel biti inozemec, kar to pot nikakor ni izključeno, ima pa največ upanja, da prodre kardinal Agadžanjan, Armence, rojen v Kavkazu.

O njem pravijo, da poleg armenščine, ruščine in italijanščine obvlada celo vrsto drugih jezikov, da je vsestransko izobražen ter silno privlačna osebnost.

Kdo bo papež, je vsekakor zelo težko prognozovati, zakaj v tako resni in zapleteni zadevi, kakor je izvolitev poglavarja vesoljne Cerkve, so vsa predvidevanja zelo tvegana in večkrat nemogoča.

POLITIKA KARLA DE GAULLA

Ljudsko glasovanje v Franciji in njenih prekomorskih deželah je podelilo De Gaulleu neomejeno oblast v državi. Ves svet je bil radoveden, kako jo bo izkoristil. Hruščev je napovedal, da bo v Franciji zavlada fašistična diktatura in tako so menili tudi drugi politiki.

V ponedeljek pa je bilo objavljeno pismo, ki ga je De Gaulle poslal v Alžirijo in ki je vso javnost presenetilo. V njem je najprej ukazal vsem častnikom, da se morajo takoj umakniti iz vseh političnih organizacij, češ da je edina naloga vojske skrbeti za red in mir. Pri prihodnjih volitvah, ki bodo 23. novembra v Alžiriji, častniki in državni

uradniki ne smejo kandidirati za poslance. Poleg tega je ukazal svojemu zastopniku generalu Salanu, da mora zajamčiti *vsem strankam in strujam ter tudi upornikom popolno svobodo agitacije in glasovanja.*

Mendès - France in Ferhat Abbas

Pri volitvah, se je glasilo povelje, naj pride do izraza resnična volja ljudstva. Arabci imajo pravico povedati, kaj mislijo o bodočnosti svoje domačije.

Značilno je, da so se vsi generali in polkovniki ukazu pokorili ter izstopili iz tako imenovanih »Odborov za javni blagor«, kar pomeni, da drži De Gaulle vojsko v svojih rokah.

Pač pa so se poskušali upreti ostali francoski nacionalisti, nevojaki. Hoteli so proglašiti splošno stavko, a naleteli na prepoved generala Salana.

De Gaullov odločni nastop proti fašistično usmerjenim nacionalistom je Mendès-France, hud nasprotnik načelnika vlade, označil za »nov dogodek, ki bi lahko imel važne posledice«.

O De Gaulleu se je ugodno izrazil tudi voditelj arabskih upornikov in predsednik alžirske vlade v inozemstvu Ferhat Abbas: »De Gaulle sem spoznal leta 1943 v Alžiru. Vem, da je velik rodoljub in mož dobre volje. Ne morem si misliti, da ne bi hotel razumeti, kako nezadržljiv je razvoj, ki teži k odstranitvi kolonialnega gospostva. Mi nismo sovražniki Francije. Nasprotno, mi želimo s Francijo sodelovati.«

Vse to dokazuje, da je De Gaulle nepriemerno sposobnejša politična osebnost, kot so si ljudje doslej mislili.

VAŽEN AMERIŠKI POSKUS

Pred nekaj dnevi je šla skozi svet novica, da so ameriški strokovnjaki pognali jedrski izstrelek proti luni. Po njihovih računih bi moral novi umetni satelit premagati v določeni višini privlačnost zemlje ter začeti zatem krožiti okoli meseca.

Poskus ni bil velikega pomena samo za znanstvo, marveč je bil tudi vojaško in politično zelo važen. Če bi se bil namreč posrečil, bi bila z njim Amerika dokazala, da je Rusijo tudi na področju atomske znanosti prekosila ali vsaj dosegla.

Toda poskus ni uspel. Izstrelek Pionir I se je z blazno brzino dvignil in prišel v neznanstvo višavo 126 tisoč kilometrov, ko je naenkrat odpovedal. Začel se je spuščati spet proti zemlji. V stiku z ozračjem je zgorel in treščil v morje.

Navzlic temu je poskus sila pomemben. V vprašanju razoroževanja se velesile doslej predvsem zavoljo tega niso mogle sporazumeti, ker je bila zdaj ta, zdaj ona v vojaški premoči nad drugo. Vsaka je pa hotela biti nasprotniku vsaj približno enaka, preden se spusti v pogajanja. Nobena ni hotela začeti razgovorov v položaju vojaške manjvrednosti.

Z najnovejšim poskusom je Amerika izpričala, da se je Rusiji sedaj znatno približala in s tem je postal sporazum med obema taboroma mnogo lažji, kot je bil do danes. Tako je človeštvo prišlo za korak bliže k splošnemu razoroževanju.

NAPADI NA JUGOSLAVIJO

Voditelji bolgarskih in vzhodnonemških komunistov so imeli prejšnji teden večdnevni sestanek v Sofiji. Ob zaključku so objavili sporočilo, v katerem zelo ostro napadajo Tita in njegove sodelavce: »Največja nevarnost za mednarodno delavsko gibanje je jugoslovanski »revizionizem«, ki pripravlja »pot protirevolucije.«

Tito jim je odgovoril v nedeljo na shodu v Zenici, kjer je v ondotni jeklarni otvoril novo visoko peč.

»Jugoslavija,« je rekel »je danes najbolj napadana dežela na svetu. Obtožujejo nas, da smo izdali socializem ter postali hlapci imperializma; toda če smo v najtežjih trenutkih naše zgodovine bili primorani iskati pomoči, da nasitimo prebivalstvo, jim to še ne daje pravice nas obdolževati izdajstva, ko se nismo odpovedali nobenemu našemu načelu.«

Tito se je zlasti čudil, zakaj tako srdito napada Jugoslavijo Kitajska, za katere vstop v Združene narode so se Jugoslovani vedno borili.

»Sami premaganci«

Pet mesecev, je dejal Tito, smo na vse napade, prihajajoče z vzhoda, molčali. Sedaj bomo pa odgovorili, čeprav porečejo, da spor zaostrujemo. Oni očitno »pozabljajo, da je bilo v teh 5 mesecih napisanih kar 660 člankov proti Jugoslaviji.«

Mi ne ljubimo prerekanj ter bomo naredili vse, da prenehajo: vendar bomo kot vedno branili pravico vsakega naroda, da se vlada, kakor on hoče, ter zagovarjali načelo, naj se nihče ne vtikuje v notranje zadeve tujih držav.

Vojna nevarnost se je zmanjšala, ker se vsi narodi boje posledic moderne vojne. »V tretjem svetovnem spopadu bi ne bilo več zmagovalcev, temveč sami premaganci.«

Do nove vojne bo po Titovem mnenju težko prišlo, kajti »svetovni dogodki danes niso več odvisni samo od želja nekaterih odgovornih politikov, ampak od volje ljudstev, ki zahtevajo mir.«

URAN IŠČEJO

Ležišča v atomski dobi prepotrebne urana se nahajajo v največjih količinah med zemeljskimi plastmi Sibirije in osrednje Afrike.

Geologi so mnenja, da ima bogata ležišča dragocene rude tudi Velika Britanija, kjer jo zdaj mrzlično iščejo. Če bodo preiskave uspešne, bodo Angleži kmalu stopili v krog jedrskih velesil.

DRAGI LJUDSKI ZASTOPNIKI

Poslanci in senatorji v Združenih državah stanejo res mnogo davkoplačevalce; vsak izmed njih 76 milijonov lir na leto.

Plača znaša sicer le 15 milijonov, toda razen tega ima vsak na razpolago lasten moderno opremljen urad, plačanega tajnika in plačano tipkarico, 750 tisoč za pisarniške potrebščine in telefon ter 200 tisoč za poštne stroške. Vrh vsega ima povsod prosto vožnjo.

PEVSKI KONCERT

V soboto, 18. oktobra, bo ob 20.30 v tržaškem Avditoriju koncert moškega pevskega zbora prosvetnega društva Svobode iz Kopra. Na sporedu so slovenske narodne in umetne pesmi.

Vstopnice so na razpolago na sedežu Slovenske prosvetne zveze v Trstu, ul. Roma 15/II.

Izidi občinskih volitev v Trstu

V ponedeljek ob 14. uri so se zaključile volitve v tržaški mestni svet. Od 209.479 volivcev jih je glasovalo 189.868 ali 90,63 odstotka, se pravi skoraj prav toliko kot pri prejšnjih občinskih volitvah.

Kot je bilo pričakovati, je tudi to pot največ glasov prejela lista Kršč. demokracije, ki bo v novem občinskem svetu imela 23 svetovalcev, to je 3 več kot pri zadnjih volitvah. Demokrščanski listi je bilo oddanih 65.272 glasov (35%), medtem ko jih je leta 1956 prejela 57.023, to je 31,3 odstotka.

Drugo najmočnejšo stranko tvorijo komunisti, ki so dobili 40.304 glasove in 14 svetovalcev. Ohranili so torej vse sedeže v mestnem svetu, čeprav so to pot zgubili 712 glasov.

Po številu prejetih glasov (27.564) so na tretjem mestu fašisti, ki bodo v mestnem svetu imeli 9 svetovalcev, se pravi prav toliko kot leta 1956.

Vse ostale stranke daleč zaostajajo za demokristjani, komunisti in fašisti, saj niso, razen socialnih demokratov, dobile več kot enega ali 2 svetovalca. Saragatovi socialisti so obdržali svoje 4 sedeže, čeprav so prejeli okrog 800 glasov več kot leta 1956.

Po 2 svetovalca so dobili republikanci, liberalci in Nennijevi socialisti, po enega pa naslednje stranke: Neodvisna socialistična zveza, Fronta za neodvisnost, Slovenska lista in Tržaška zveza gospoda Tolloya.

Popoln neuspeh pa so doživeli monarhisti, radikali in Narodna delavska stranka, ki niso uspeli poslati v mestni svet niti enega predstavnika.

Po svetu

PERZIJA — Dnevnik Etelaat iz Teherana je pred dnevi pisal, da je eden njegovih urednikov odkril najstarejšega človeka na svetu. Ta naj bi bil 189-letni perzijski kmet Sayed Ali.

ANGLIJA — V Londonu so izdelali pisalni stroj, s katerim lahko na navaden papir pišeš note ter obenem lahko slišiš ton slesherne natipkane note. V eni minuti moreš napisati 80 znakov.

NEMČIJA — Vlada Zahodne Nemčije je pred dnevi odpustila iz službe Hansa von Sauckena, konzula v New Yorku, ker je ozmerjal z »umazanim Židom« ameriškega častnika Mawa Beera, ki je židovskega rodu.

AMERIKA — Okoli 3 tisoč otrok iz Scotch Plansa v državi New Jersey je ob zaključku šolskega leta dobilo zastoj porcije sladoleda. Tako je namreč bilo zapisano v oporoki nekega gospoda Colesa, ki je umrl lani.

FRANCIJA — V Parizu je umrl samec, ki je vse imetje zapustil trem ženskam. V oporoki je napisal: »Trem ženskam sem hvaležen, ker so me zavrnilo, ko sem se hotel z njimi poročiti. S tem so mi zagotovile brezskrbno in mirno življenje.«

ŠPANIJA — V neki deklški zavod blizu Barcelone je ponoči vdrl tat. Ko je prišla policija, je našla vlomilca pretepenega in zvezanega na tleh. Obdelalo ga je pet brhkkih deklet.

Tudi te volitve kot že prejšnje za poslansko zbornico so dokazale, da je število glasov, oddanih neodvisnežem, strahotno padlo. Neodvisneži so namreč leta 1952 prejeli skupno 26.907 glasov, medtem ko so jih v nedeljo dobili samo 9.678, torej kar 17.229 manj. Za tolikšen padec sta delno kriva razdelitev Svobodnega tržaškega ozemlja in odhod mnogih Tržačanov v tujino, toda tolikšno nazadovanje je predvsem posledica razkola v vodstvu independentističnega gibanja, ki ga je zakrivil Tolloy.

Nazadovanje slovenskih list

Število glasov, ki sta jih to pot prejeli obe izrazito slovenski listi, je marsikoga naravnost presenetilo. Neodvisna socialistična zveza (bivša OF) in Slovenska lista sta namreč leta 1956 dobili skupno 9.360 glasov ter 3 svetovalce, tokrat pa samo 7.416 (1.944 glasov manj) ter 2 svetovalca! Če te številke podrobneje razčlenimo, ugotovimo, da je bivša OF od leta 1956 nazadovala za 986 glasov, od leta 1952 pa za 341. Slovenska lista je v nedeljo prejela 958 glasov manj kot leta 1956 ter 726 glasov manj kot leta 1952.

Od vseh poveljnih volitev se je to pot torej prvič zgodilo, da je število glasov, oddanih slovenskima listama, nazadovalo. Saj se je celo zgodilo, da lista Slov. demokratske zveze ni prejela niti toliko glasov kot na prvih volitvah v letu 1949!

Komur sta pri srcu obstoj in nadaljnji razvoj slovenskega življa na Tržaškem, se mora ob teh zares žalostnih številkah resno zamisliti. Te namreč dovolj zgovorno kažejo, da se morajo voditelji raznih slovenskih strank in skupin resno vprašati, ali je njihova politika pravilna in tukajšnjemu slovenskemu življu koristna.

Slovinci v mestem svetu

Po preferenčnih glasovih, ki so jih prejeli posamezni kandidati, so v terek bila objavljena imena 60 novih občinskih svetovalcev. Od teh je 5 Slovencev, in sicer: Marija Bernetič, Franc Gombač in dr. Ferdinand Zidar za komunistično stranko; dr. Josip Agnelletto za Slov. demokratsko zvezo in dr. Jože Dekleva za Neodvisno socialistično zvezo.

Kdo bo naslednik papeža Pija XII.?

(Nadaljevanje s 1. strani)

V ta sklop spada načelno tudi vprašanje narodnih manjšin. Pokojni papež se je za svojega vladanja ponovno prav odločno zavzel za njihove pravice. Prisilno izseljevanje z domače grude je l. 1948 označil za »brezprimerno hudodelstvo«, l. 1957 je pa, govoreč o Združenju Evropi, poudaril, da pri tem ne gre za to, da se »odpravijo domačije« ali da se narodi »samovoljno pretope drug v drugega«.

Kot poglavar vesoljne Cerkve se je torej izjavil zoper katerokoli raznarodovanje.

Načela, ki jih je Pij XII. svetu oznanjal, so taka, da se mora z njim vsak pošten človek strinjati. Važno je le, da jih ljudje, v prvi vrsti seve katoličani, v dejanskem življenju izvajajo. To se pa na žalost prečestokrat ne godi.

Da se o tem uverimo, zadostuje le obrniti

NOVICE

NEVARNA BOLEZEN

Otroška ohromelost ali poliomielititis se je letos pojavila v Italiji s hujšo silo kot sicer. Dosti otrok je obolelo zlasti v okolici Rima. Tudi v okolici Gradiške se je že pojavila nevarna bolezen. Zdravniki priporočajo občinam, naj poskrbe, da se vsi otroci v starosti treh let in pol dajo cepiti. Stroške za cepivo bodo morali plačati starši sami. Vendar pa se bolezen na Goriškem ni še toliko razpasla, gre le za 4 slučaje, da bi bil prevelik poplah staršev upravičen.

NADOBUDNA MLADINA

V Berlinu so med 26 najboljšimi letošnjimi maturanti priredili izpraševanje iz domače zgodovine. Le šest med njimi je vedelo za maršala Hindenburga. Šest drugih je Hitlerjevega propagandnega ministra Göbbelisa zamenjalo za opernim pevcom. Vsi razen enega so nacističnega veljaka Göringa imeli za nekega zdravnika-mazača. Pač pa so skoro vsi znali na pamet imena igralcev v zadnji nogometni tekmi.

MODERNA VOJSKA

Ameriški vojni minister Mc Elroy je sklenil preurediti vso armado Združenih držav. Začel je pri uniformah, ki bodo odslej iz posebne plastične tkanine. Vsak vojak bo nosil v čeladi majhen radijski sprejemnik in oddajnik. Povelja bo prejemal kar po zraku. Častniki pa bodo opremljeni z malimi televizijskimi aparati, da lahko vidijo vsako premikanje sovražnih čet. Posebne radarske priprave jim bodo kazale pot tudi v temi in megli. Na višjih poveljstvih bodo delovala elektronska ušesa in oči, da postane vse bojišče vidno in se obenem slišijo sovražnikova povelja.

CERKVENA PREPOVED

Sv. stolica je odredila, da se v cerkvah ne smejo uporabljati radio prejelniki in tudi ne avtomatične orgle. Dovoljeni so le zvočniki.

Govori se, da bo duhovnikom tudi zabranjeno staviti na nogometne tekme, kot so totocalcio in podobne.

pogled na razmere v naših krajih. V Beneški Sloveniji so v veliki večini duhovnij nameščeni tuji dušni pastirji, ki so spremenili vero v sramotno sredstvo raznarodovanja. Njih edini cilj je, da čimprej »pretope« Slovence v vladajoči italijanski narod.

V Trstu se je Kršč. demokracija uprla rabi slovensčine na glavnem trgu, češ da bi naš jezik, katerega je Bog ravno tako hotel in ustvaril kot italijanščino, »žalil in izživala Italijane«.

Poganski nacionalizem, ki ga pri nas uganjajo, bije v obraz vsemu, kar je Pij XII. učil in za kar se je v življenju zavzemal.

Mi želimo le to, da bi bil naslednik pokojnega papeža mož železne odločnosti, ki bi naredil takim sramotnim razmeram v naših krajih enkrat za vselej konec ter tako zbrisal madež, ki onečašča italijanski katolicizem pred krščansko Evropo.

Tržaškega

NABREŽINA

V ponedeljek so delavci tukajšnjih kamnolomov napovedali 48-urno stavko. Strokovne organizacije iz vse države so namreč pozvale komnoseške delavce, naj prekinejo delo, ker hočejo s tem od podjetnikov doseči, da se delavcem povečajo plače za 15 odstotkov.

V nabrežinskih kamnolomih je danes zaposlenih nekaj več kot 300 oseb.

Otroški vrtec v Nabrežini bo letos dobil novo, sodobno opremljeno poslopje. Pouk se ni še mogel pričeti, ker podjetje Acegat ni napeljalo v poslopje vode. Zdi se pa, da bo to delo v nekaj dneh izvedeno, tako da se bo novi vrtec lahko odprl še ta mesec.

SESLJAN

Za samostojno turistično ustanovo

Kot smo svoj čas poročali, je nabrežinsko županstvo konec prejšnjega in v začetku tega leta priredilo dva sestanka, na katera je povabilo vse gostilničarje, hotelirje, trgovce iz Sosljana, Devina in Štivana, da skupno prouče, ali bi bilo koristno ustanoviti v obalnih predelih občine samostojno ustanovo za tujski promet.

Udeleženci so na obeh sestankih izjavili, da je taka ustanova nujno potrebna, če hočemo, da se zlasti Devin in Sosljan razvijeta v sodobni tujskoprometni središči.

Zamisel nabrežinske občine je podprla tudi Pokrajinska ustanova za tujski promet v Trstu ter pred kratkim občini uradno sporočila svoj pristanek. Županstvo je medtem skrbno zbiralo vse potrebno gradivo in je prejšnji teden v glavnem zaključilo pripravljala dela. Povoljno mnenje za novo ustanovo je pred dnevi občini dal tudi pokrajinski zdravnik.

Tako bo občinski svet na prvi seji jesenskega zasedanja naslovil na notranje ministristvo prošnjo, naj se obalni predel devinsko-nabrežinske občine proglasi kot tujskoprometno področje, kar je obenem prvi pogoj, da ta kraj dobi samostojno ustanovo za tujski promet.

BOLJUNEC

Nova pobuda Kmetijskega nadzorništva

Pred nekaj meseci je Kmetijsko nadzorništvo v Trstu pričelo zbirati podatke, ki so potrebni, da se sestavi rodovnik vse goveje živine sivorjave (švicarske) pasme na Tržaškem. Pri tem gre samo za tisto živino, ki so jo po vojni s prizadevanjem Kmetijskega nadzorništva uvozili na naše ozemlje zlasti iz Južne Tirolske, in za njeno potomstvo.

Uslužbenec z nadzorništva že od junija redno obiskuje hleve, kjer imajo živino sivorjave pasme, in si beleži zlasti količino

mleka, ki jo dnevno da posamezna krava. Nekaj mleka obenem vzame s seboj, da lahko ugotovi odstotek maščobe. Naj tu mimogrede omenimo, da mora mleko, ki je določeno za prodajo, imeti najmanj 3,2 odstotka maščobe. Nova služba bo med drugim omogočila, da bodo naši kmetovalci vsaj tu pa tam vedeli, koliko odstotkov maščobe ima mleko njihovih krav. To je zelo važno, saj se žal prečestokrat zgodi, da morajo zaradi nezadostnega odstotka maščobe plačati precejšnje kazni.

Rodovnik goveje živine pa bo brez dvoma mnogo koristil razvoju živinoreje, saj bo kmet natančno vedel, ali se na podlagi natančnih in stalnih pregledov posamezno govedo splača držati v hlevu ali ne.

TREBČE

Našemu lovskeemu čuvaju Angelu Kralju se je v nedeljo pripetila nezgoda. Ko je po kraški gmajni spremljal nekega lovca iz Trsta, si je nadel na ramo tudi njegovo puško, iz katere se je pa nenadno sprožil strel ter čuvaja ranil v nogo. Odpeljali so ga v tržaško bolnišnico, kjer se bo moral zdraviti okrog 20 dni. Vsi vaščani mu želimo, da čimprej okreva.

† Jožef Vodopivec

Iz Dornberga na Spodnjem Vipavskem je dospela vest, da je umrl bivši tolminski dekan g. Jožef Vodopivec. Pokojnik je po prvi svetovni vojni nekaj let župnikoval v Nabrežini, kjer se ga mnogi še danes dobro spominjajo. Bil je namreč vzoren duhovnik in neustrašen borec za pravice svojega naroda ter zato od fašistov preganjan. Poročilo o njegovi smrti smo zaradi tega uvrstili med tržaške vesti. (Ured.)

V četrtek preteklega tedna je v šempetrski bolnici umrl bivši tolminski dekan g. Jožef Vodopivec. Bilo mu je 74 let. Pokojnik je zadnja leta živel v Kanalu, kjer je pomagal z delom preobloženemu sobratu g. dekanu Semiču. Njegove telesne ostanke so iz bolnice prepeljali v Dornberg, kjer se je pokojnik rodil. V duhovnika ga je bil posvetil pokojni nadškof dr. Sedej. Kaplanoval je v Črničah, Cerknem in Kanalu, župnikoval pa v Nabrežini in od l. 1929 v Tolminu. Pogreb je vodil msgr. Alojzij Filipič, v imenu vernikov in sobratov, ki so se udeležili pogreba v lepem številu, se je pa od pokojnika poslovil dornberški dekan g. Vrtovec.

Naj plemeniti duhovnik mirno počiva v rodni zemlji, ki jo je vse življenje vroče ljubil! Dohri Stvarnik naj mu bo bogat plačnik, saj je zaradi zvestobe do Boga in naroda veliko pretrpel.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 18. oktobra, ob 20.30 v dvorani Zadržne gostilne na Kontovelu

JERZY LUTOWSKI
DEŽURNA SLUŽBA

Drama v treh dejanjih

V nedeljo, 19. oktobra, ob 15.30 v kinodvorani v Sv. Križu

JERZY LUTOWSKI
DEŽURNA SLUŽBA

Virgilu Ščeku v spomin

Na podlagi programa, ki ga je Šček priobčil v Edinosti in sem ga v bistvenih točkah tu navedel, se je začelo po deželi živahno delo.

Kmetsko-delavske zveze, katerih glavni tajnik je postal dr. Josip Bitežnik, so se s časom razvile v močno razširjeno in zelo udarno ljudsko gibanje v naših krajih.

Njihov socialno-gospodarski program je bil precej radikalen, toda v vodstvu skupne organizacije, Političnega društva Edinosti, tedaj ni naletel na viden odpor.

Saj je dr. Bitežnik objavil februarja 1921 v dnevniku Edinosti tri načelne članke z zelo daljnosežnimi zahtevami: »Napeti moramo vse sile,« je napisal, »da zlomimo v delih našega naroda ne kapital, ker takega nimamo mnogo, marveč kapitalistični duh, ki veje prav gotovo tudi v delih našega naroda.«

»Kmeti delavec,« je poudaril Bitežnik, »naj dobi zemljo v svojo last, koloni naj

10.

Dr. E. BESEDNJAK

postanejo lastniki zemlje. Ne nastopamo za zasebno last na zemlji morda iz rešpeka pred to uredbo, ne. Prepričani smo, da imajo vse uredbe, tako gospodarske, politične kakor kulturne, pravico do obstoja samo toliko časa, dokler so pametne in koristne. Če in ko bo kmet proti zasebni lasti na zemlji, katero obdeluje,« ter izjavil, »da mu škoduje, takrat se ne bo našel noben pаметen človek, ki bi hotel zagovarjati to uredbo!«

Razlika med komunisti in nami je ta, da »mi odkrito izjavljamo, da priznavamo kmetu zasebno lastnino na zemlji, dokler se on sam ne izjavi« za njeno podružabljenje.

Kdor zemlje »sam s svojo družino« ne obdeluje, naj se razlasti, in sicer v načelu brez odškodnine.

OSTALA PODROČJA GOSPODARSTVA

Kar se tiče ostalih panog gospodarstva, zlasti industrije, dr. Bitežnik najprej ugotavlja, da se v njih delavec ne upošteva kot človeška osebnost s svojimi neminljivimi pravicami in potrebami, temveč kot blago.

Odškodnina za njegovo delo se na trgu določa kot cena »ajcem, bencinu, žitu, vinu, z eno besedo blagu, ki je na prodaj«. V kapitalističnem družbenem redu ima prvo besedo denar ali kapital, ki ga bogataši nalažajo v podjetja, in ne delo, iz katerega dotekajo in se ustvarjajo vsa bogastva, ki od njih živi družba.

In to se godi v času, ko je v sodobnih velepodjetjih osebno sodelovanje njihovih pravnih lastnikov tako rekoč že docela izločeno, ker sloni vsa odgovornost za uspeh podjetij izključno na ramenih ročnih in duševnih delavcev, ki so v njih zaposleni.

Sodelovanje lastnikov obstoji danes le v tem, da vtaknejo vsako leto v žep dobiček od delnic, to je denarja, katerega so vložili v podjetje.

Iz gospodarskega procesa so izločeni. »In kar je življenje samo izobčilo,« naglašava dr.

(Nadaljevanje na 5. strani)

KROZEK MLADIH IZOBRAZENECV - TRST

vabi na sestanek, ki bo v petek, 17. oktobra, ob 20.30 v običajnih prostorih v ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje dr. Rada Bednarika:

SKOZI TRPLJENJE — OB ŽRTVAH — V UPANJE

KMI priredi tečaje srbohrvaščine, nemščine in angleščine. Začetek pouka po 1. nov. Čas za vpis do 19. oktobra na sedežu krožka v ul. Commerciale 5/I., telefon 28-770.

== Dopisi iz Goriške ==

NEPRIJETNA VEST

Med goriškimi verniki je zavlada v nedeljo potrto, ker se je razširila vest, da bo naš travniški kaplan g. Mirko Mazora začasno premeščen v Podgoro. Ondotni žuznik g. Špacapan pojde namreč na bolezenski dopust. Ne moremo sicer presoditi, ali je bilo res nujno potrebno, da si je nadškofija izbrala za to nadomestovanje prav g. Mazoro, ki se je po 13-letnem pastirovanju ljudem tako priljubil, da ga pogrešajo, če manjka tudi eno samo nedeljo. Sedaj pa naj bi njegova odsotnost trajala kar pet dolgih mesecev.

Gospod Mazora spada med najboljše pridigarje na Goriškem. Za vsak govor se vestno pripravi in si ga napiše. Zato se njegova pridiga odlikuje po jasni logiki in je obenem prešinjena s toplim čustvovanjem, ki si ga je vsaj delno prisvojil ob Gregorčičevi poeziji. Saj zna skoro celega Gregorčiča na pamet.

Kako hridko bodo občutili njegovo dolgo odsotnost šele ljudskošolski otroci in njihovi starši. Saj vedo vsi, da je g. Mazora tudi odlični veroučitelj.

In kaj naj rečemo o njegovi organizatorični sposobnosti? V zamejstvu nimamo nikjer tako vzorno urejene mladeniške Marijine organizacije in Marijinega vrtea kot v travniški župniji. Zato dvomimo, da so cerkvena oblastva vsestransko preučila 13-letno delovanje g. Mazore, preden so se odločila, da ga premestijo v Podgoro. Bojimo se, da bo njegova odsotnost občutno oškodovala versko življenje goriških Slovencev.

Upamo pa, da se bo po petih mesecih priljubljeni pridigar, katehet in voditelj Marijine družbe vrnil k Sv. Ignaciju.

OSLAVJE - PEVMA

Avtobusno podjetje ATA iz Gorice je dne 1. oktobra objavilo nov vozni red. Čudili smo se in sploh nismo mogli verjeti, ko smo čitali, da sta za nas ukinjena kar dve dnevni vožnji, in sicer obe popoldne in pod noč. Iz Gorice na Oslavje odpelje zadnji avtobus ob 2. uri popoldne, z Oslavja v Gorico pa ob 2.58.

Kdor gre popoldne v mesto v službo, v šolo ali po opravkih in nima svojega vozila, mora domov peš; ob slabem vremenu in pozimi pa bodo morali peš domov skoraj vsi. Avtomobilov je namreč pri nas še zelo malo. Goričani, ki prihajajo k nam, so na istem: nazaj morajo peš.

To čudno spremembo tembolj občutimo, ker iz novega voznega reda ni razvidno, ob katerih urah vozi avtobus iz Podgore v Gorico, da bi v sili lahko vanj stopili vsaj pri pevskem mostu.

Med našimi prebivalci je nepričakovana sprememba vzbudila veliko nevoljo. Ljudje ugotavljajo, da se prav nič ne upoštevajo njihove potrebe.

Pozivamo podjetje ATA, naj to zadevo uredi tako, da bo prav tudi za ljudi. Če res ne gre drugače, naj se vpelje vsaj še ena vožnja okrog 7. ure zvečer.

Slišali smo, da z novim voznim redom niso prav nič zadovoljni ne prebivalci Ločnika ne Podgorci ne tisti iz Podturna. Še prav dobro se spominjamo, kako je župan dr. Bernardis ob nepotrebnih prekinitvi pogodbe

med Ribijevim podjetjem in mestno občino svečano izjavil, da prevzema ATA vse obveznosti, ki jih je imelo Ribijevo podjetje. ATA pa od časa do časa spreminja na vseh progah število voženj in presledke med njimi stalno podaljšuje.

Zato je tako med meščani kot na podzelju čedalje večje nezadovoljstvo z novim podjetjem, pa naj ga dr. Bernardis še tako krčevito hvali in brani.

Po našem je občina dolžna avtobusno podjetje finančno podpreti, če je to zaradi zgube res prisiljeno čedalje bolj krčiti število voženj.

IZ ŠTMAVRA

Našemu rojaku pianistu Jelku Devetaku in njegovi soprogi Ivanki se je pred kratkim rodil krepak sinček, ki so ga že krstili. Srečnim staršem iskreno čestitam.

V naši župni cerkvi sta si pred kratkim obljubila večno zvestobo domačin g. Prinčič Edi in gdč. Magda iz Kromberga. Njunemu zgledu je v soboto sledil naš rojak Figelj Rajko, ki je peljal pred oltar svojo nevesto Lucijo.

Prihodnjo soboto pa se poročita g. Feri Slavko in gdč. Devinar Jolanda.

Vsem trem mladim parom želimo vsi vaščani obilo božjega blagoslova in zadovoljstva na novi življenjski poti.

IZ KROMBERGA

Za nas Kromberžane je bil prezanimiv dogodek, ko smo videli 9. oktobra prihajati v našo vas peš in z raznimi vozili celo vrsto gospodov, ki so se zbirali v znani Komelovi gostilni. Naša radovednost se je še povečala, ko se je ustavil pred gostilno avtomobil, iz katerega je izstopil apostolski administrator dr. Mihael Toroš, ki je prijazno pozdravljaval stare znance ter se nekaj časa držal v njihovi družbi. Kaj kmalu smo zvedeli, da so se zbrali pri nas mnogi duhovniki, časnikarji profesorji, zdravniki, inženirji, odvetniki in višji uradniki da praznujejo 45. obletnico mature na še nemški gimnaziji v Gorici.

Na sestanek maturantov iz leta 1913 so prihтели v Kromberg stari sošolci iz Ljubljane, Kranja, Kopra, Zagreba, Beograda, Gorice in Trsta. Sestanka se je udeležilo 34 maturantov tega in drugih letnikov. Častitljivi moške, med katerimi sta bila tudi odvetnika dr. Karel Podgornik in dr. Albert Komavec, so predpoldne obiskali Coroninijev grad iz 17. stoletja, v katerem se nahaja dobro urejen muzej. Zanimivosti je obiskovalcem prijazno razložil njegov ravnatelj g. Plestenjak.

Med okusno pripravljenim kosilom sta udeležence prijetno zabavala s prigodnimi pesmimi in šaljivimi opisi svojega življenja msgr. Alojzij Filipič in župnik Ciril Munič. Tako sta nekoliko razbremenila Ludvika Zorzuta, ki je že tako nosil glavno breme pri pripravi sestanka. Kako navdušenje je vladalo med starimi prijatelji in sošolci, dokazuje tudi sklen, da se bo tak sestanek priredil odslej vsako leto. Popoldne sta se udeležila sestanka tudi ravnateljica novogoriške gimnazije Marija Vedrnjak in profesor Bogomir Margon, ki sta po levem nagovoru ravnateljice, obdarovala udeležence s skrbno urejenim letopisom svojega učnega zavoda: Deset let življenja na novogoriški gimnaziji.

Virgila Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Bitežnik, »mora naša generacija uzakoniti«, zakaj zakon ni nič drugega kot odsvit dejanskih razmer.

»Delo in kapital naj bosta združena v rokah ročnega in duševnega delavca — to in nič drugega je socializacija.«

ZA ČAST DELOVNIH LJUDI

»Socializacija je edina pot,« naglašala dr. Bitežnik, »ki reši v delavcu človeka«. Ne visoke plače, ne socialno zavarovanje proti raznim nevarnostim. Vse to so važna sredstva za zboljšanje gmotnega stanja delavca, a socialnega vprašanja ne rešijo: reši jih le socializacija, po kateri more postati delavski sloj gospodar svojega dela in njegovih sadov.

Razvoj zgodovine vodi z nezadržno silo k taki ureditvi gospodarstva. Vprašanje je le, ali bo prišlo do tega s krvavo revolucijo — ali pa zadostuje duševna revolucija, kateri so na razpolago druga sredstva: knjige, časopise, predavanja, vzgoja in tako dalje.

Kmet in ročni ter duševni delavec »so podlaga družbe« in od njih sporazuma je odvisno, da družba izobči iz svoje srede vse parasite ali zajedavce. Čast, ki jo je vsakdo sebi dolžan, zahteva, da »ne služi zasebniku kot sredstvo za kopičenje kapitala. **Bistvo našega programa je, da hočemo v delavcu in kapitalistu rešiti človeka!**«

ODMEV MED LJUDSTVOM

Socialno-gospodarska načela, ki sta jih Šček in Bitežnik objavila v Edinosti, so organizatorji Kmetско-delavskih zvez vneto širili tudi na številnih zborovanjih po deželi.

Tako berem v listu o javnih shodih za ajdovski okraj na Goričici v Srednji Vipavski dolini in o zborovanjih v Povirju in Sežani.

Posebno zanimivo se mi zdi shod na Vipavskem, o katerem je Edinost z veseljem ugotovila, da se ga je udeležilo »zlasti mnogo mladeničev«. Glavno poročilo je imel župnik Ivan Rejec iz Sv. Križa, tedaj ena izmed osrednjih osebnosti v javnem življenju naših krajev.

V poročilu je pozdravil »pomlajeno siner pisave v Edinosti, ki je zadnje čase pokazala umevanje« za ljudske potrebe. Značilno za revolucionarno razpoloženje tisti časov je, da so tedaj padli med zborovalci klici: »Še premalo!«

V imenu skupne politične organizacije je nastopil goriški odvetnik in prav kmalu poslanec v rimskem parlamentu dr. Karel Podgornik, toplo pozdravljen od vseh prisotnih, ki so se še živo spominjali njegovega trpljenja v internaciji, kjer je ob zaključku vojne po krivici presedel 7 mesecev.

»NALOGE SO SE RAZRASLE«

V imenu Političnega društva Edinosti je izjavil, da odobrava program Kmetско-delavskih zvez. Pomisliti je pa treba, da je društvo ustanovljeno v »drugačnih časih in le za Trst in okolico. Zdaj so se mu naloge nepričakovano razrasle na širino in globino in voditelji skušajo vse storiti, da jim bodo kos.«

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ PODBONESCA

Pred nekaj dnevi je v Stupici izbruhnil ponoči velik požar v hiši, v kateri je spalo več delavcev. Gospodar hiše Edmondo Comino ima poldrugi milijon lir škode, ker je zgorelo vse seno, spalnica in razno orodje in ker je bilo hudo poškodovano tudi poslopje, ki ni bilo zavarovano.

IZ ČEDADA

Beneški Slovenci sicer nimamo na domačih tleh nobenih rudnikov, a ker so se zaradi razmer, ki vladajo v naši deželi, mnogi Beneški Slovenci izselili v tujino, so postali izvežbani rudarji. Največ naših izseljencev je danes zaposlenih v rudnikih Francije in Belgije. Vsi vemo, kako naporno in nevarno je delo rudarjev. V zadnjem času so se pa tudi delovne razmere v evropskih rudnikih zaradi prebogatih zalog in z njimi združenega padanja proizvodnje na splošno poslabšale. Zato se delavske organizacije v evropskih zahodnih državah čedalje vztrajneje borijo za izboljšanje položaja rudarjev. Najvplivnejša organizacija v zahodni Evropi predlaga neko vrsto statuta za rudarje. Ta predvideva, da naj bi rudarji delali samo pet dni v tednu, in sicer po sedem ur dnevno. Kdor je pa zaposlen vrh zemlje, naj bi delal po 40 ur na teden. Statut natančno predpisuje plačo, ki jo mora rudar dobiti. Kdor postane zaradi dela v rudniku invalid, ga mora podjetje zaposliti pri kakem lažjem delu. Tisti rudarji, ki so zaposleni pri težjem delu v jaških, morajo biti oproščeni vseh davkov in vojaške službe. Rudar, ki dela pod zemljo, mora imeti štiri tedne počitnic na leto, tisti pa, ki delajo zunaj rudnika, imajo pravico do treh tednov dopusta. Kdor dela pod zemljo, ima pravico do pokojnine, ko doseže 50. leto starosti, če je vsaj 20 let delal v rudniku. Tisti pa, ki dela-

jo izven rudnika, imajo pravico do pokojnine po 55. letu. Te določbe bo odobril občni zbor evropskih organizacij, ki bo še ta mesec.

Vsak socialno čuteč in pošten človek mora priznati, da niso zahteve rudarjev prav nič pretirane, če upoštevamo pomen, ki ga ima rudarsko delo za moderno gospodarstvo.

IZ ŠT. LENARTA

Letos poleti so asfaltirali cesto iz Škrutovega v Hrastovje, pred dnevi pa so začeli popravljati pot iz Hrastovja do Kosce. Spomladi bodo, kakor obljubljaajo, asfaltirali tudi cesto do Hlodiča.

Pikoni so še edina vas v naši občini, ki je brez ceste. Te dni pa smo zvedeli, da bodo do te vasi v kratkem zgradili kolovozno pot. Razširili in popravili bodo staro stezo, ki je služila doslej mulam.

Kmetovalci, ki so letos spomladi pretrpeli zaradi hudega neurja veliko škodo, dobijo po 45 kg pšenice na posameznega družinskega člana. Pšenico delijo pri Kmetijskem konzorciju v Čedadu; olje, sladkor, riž in testenine pa pri Kmetijskem konzorciju v Vidmu.

Sredi prejšnjega meseca je v naši občini prejelo 40 družinskih poglavarjev prvič pokojnino.

Pred kratkim je po kratki bolezni umrl 94-letni krčmar Mihael Garjup, po domače Mihec, iz Ošjega. Pokojnik je bil najstarejši mož v občini. Zapustil je hčerko in dva sinova, od katerih je eden že veliko let v Ameriki. Naj pokojniku sveti večna luč! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Z BRDA

V nedeljo, 5. oktobra, so v vash Podbrdo in Muzec blagoslovili in slovesno otvorili novo mlekarino in šolo, ki ima samo to veliko napako, da zaničuje materin jezik domače-

ga prebivalstva. Ta dan je obenem začela poslovati telefonska govornilnica ter je prvič zasvetila električna luč.

IZ REZIJE

Zvedeli smo, da je pred kratkim umrl na Koroškem v Radentheimu naš domačin Peter Tosoni, ki se je tja izselil že pred prvo svetovno vojno. Bil je izredno delaven in podjeten mož in je učakal 91 let. Ves čas je rad obiskoval rodno vas Ravenco in zato ga bomo ohranili v trajnem spominu. Kdor svoje rodne grude ne pozabi in ji ostane zvest v tujini, se mu tudi domačija nikdar ne izneveri. Pokojniku naj sveti večna luč. Sorodnikom naj gre naše iskreno sožalje!

Dopisi iz Goriške

»DEŽURNA SLUŽBA« V GORICI

V nedeljo je po daljšem presledku zopet nastopilo v Gorici SNG iz Trsta. Pri popoldanski in večerni predstavi so igralci tržaškega gledališča uprizorili napeto dramo poljskega pisatelja Lutowskega »Dežurna služba«, ki je svoj čas vzbudila v boljševiskem svetu, zlasti v Moskvi, hud vihar. Glavno vlogo Tadeusza Osinskega, kirurga, je zares odlično odigral Stane Starčič, ki ga goriško občinstvo že dalj časa pozna in ceni kot pravega umetnika. Zelo smo bili zadovoljni tudi z Radom Nakrstom v vlogi Romana Brosza, upravnika bolnice, ki se zdi, da je bila prav zanj napisana, tako zelo se mu je prilegla. Tudi glavni ženski vlogi Zofijo, medicinsko sestro, in Anno, Osinskovo zaročenko, sta Mira Sarđočeva in Zlata Rodoškova hvale vredno pogodili.

Dramo je bilo vredno napisati že samo zaradi pretresljive Osinske izpovedi, da je Kristus doslej edini, ki je delil dobrote tudi tistim, ki so vanj kamenje metali.

Igralcem in tržaškemu SNG smo hvaležni za globok in pretresljiv umetniški užitek, ki so ga nam nudili z zadnjo dramo.

53

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Res je nekega dne zginil z gradu Orth, z njim pa tudi Milica Stubel.

Temne skrivnosti

Dozdeva se pa, da niso samo srčne vezi do Milice Stubel pognale enega izmed najbolj pametnih članov cesarske hiše v svet in pozabo.

Neka nepojasnjena skrivnost, ki bi bila utegnila usodno vplivati na zgodovino avstrijske monarhije, je tudi ozadje nadvojvodovega bega. Ivan Salvator je bil namreč tesen prijatelj cesarjeviča Rudolfa. Zato je vedel za vse njegove načrte, za njegov odpor proti cesarjevi politiki, ki se ni niti za palec odmaknila od zastarelega absolutizma. Rudolf je bil za tiste čase liberalnega mišljenja. Posebne načrte je koval z Ogrsko. Ko pa je tajna policija zavohala spletke, v katere je bil zamrežen tudi Ivan Salvator, sta morala zgineti.

En dan pred smrtjo v Mayerlingu — bilo je 27. januarja 1889 — je prišel Rudolf pre-

oblečen v navadnega vojaka h grofici Larisch, nezakonski hčeri vojvode Ludvika Bavorskega in zatorej nečakinji cesarice Elizabete. Neznani prišlec je v nekem dunajskem hotelu izročil grofici jekleno skrinjico, zavito v platnen ovoj. Povedal ji je, da so v skrinjici skriti važni papirji, ki se tičejo državnega prevrata.

Če zve cesar za te papirje, da bo brez dvoma podpisal smrtno obsodbo — lastnega sina Rudolfa. Grofica naj listine shrani in naj jih v primeru cesarjevičeve smrti izroči osebni, ki bo povedala geslo: R.I.U.O.

Grofica je skrinjico trepetaje prevzela; ko je hotela še nekaj vprašati, je neznanec že zginil. Kakih štirinajst dni po smrti Rudolfa in njegove Mary Vetsere v Mayerlingu je grofica Larisch prejela pismo, naj čaka ob polenajstih ponoči s skrinjico na vogalu Schwarzenbergovega trga. Podpisan je bil R.I.U.O. Ko je prišla na kraj sestanka, je pristopil k njej neki tujec s široko-krajnim

klobukom, ogrnjen v ohlapen plašč. Zasepetal je skrivnostne štiri črke. Grofica je skrinjico izročila. Tedaj je temna postava snela klobuk in grofica je spoznala nadvojvodo Ivana Salvatorja. V hlastnih besedah ji je povedal, da se je prestolonaslednik usmrtil.

»Moje življenje ste rešili,« je nadaljeval. »Rudolfa pa nikar ne pomilujte, ker bi ga gotovo oče postavil pred vojno sodišče.«

»Moj Bog, kaj se godi? Ali je mislil Ogrsko odtrgati od države?«

Nadvojvoda je samo prikimal in vzela ga je noč. Zginila je tudi skrivnostna skrinjica in izdajalske listine v njej.

Obrt odjadra v svet

Ubežni nadvojvoda se je s svojo Milico najprej zatekel v Švico. Vsevidna cesarjeva tajna policija je kmalu zvedela za njegovo skrivališče. Cesar je za njim poslal pribočnika vojne pisarne generala Czanadeza z ukazom, naj Ivana prisili, da se vrne na Dunaj. Nadvojvoda je pa vedel, da bi niti en dan po vrnitvi ne ohranil glave. Zahtevo je odbil. Tedaj je cesarjev zaupnik potegnil pismo, v katerem Franc Jožef odjemlje ubežniku nadvojvodsko čast in mu prepoveduje še kdaj stopiti na avstrijska tla. Kruta prerokba, da se bodo člani cesarske hiše sami žive grizli, je vedno bolj dozorevala. (Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kaj nam prinese bodočnost?

Ameriška raketa, ki je premagala zemeljsko prilačnost in se na pol poti približala Mesecu, je v resnici odprla nov vek človeštva. Ljudje se tega še premalo zavedamo, ker občudujemo bolj znanstveni in tehnični uspeh poskusa, četudi ni popolnoma uspel. Toda dokazal je, da je vesoljstvo odprto človeštvu. Seveda so meje, ki jih ne bodo mogli ljudje nikoli prekoračiti, toda te so se zdaj razmaknile v neskončne daljave, da jih komaj slutimo.

Sedanje človeštvo živi v najbolj dramatični dobi človeške zgodovine, v najusodnejšem, preobratu vsega razvoja. Pred človeštvom se odpirajo neskončne perspektive. Vse življenje bo zadobilo v ritmu tega razvoja nov slog in nove oblike. Merila bodo postala v marsičem čisto drugačna. Ljudje bodo živeli v drugačnem življenjskem občutku. Socialni in rasni spori bodo zadobili drugačen pomen in smisel in marsikak problem, ki se nam zdi danes silno važen, bo v kratkem preživet in pozabljen. Že danes se zde n. pr. skrbi »maltuzianistov« zaradi množenja človeškega rodu in njegove prehrane nesmiselne. Znanost hitreje napreduje, kot pa se ljudje množijo in po vsej verjetnosti nikoli ne bo prišlo do tega, da bi moralo človeštvo v zakoni preprečevati nova rojstva, kar bi bilo v očitnem nasprotju z božjimi zakoni in krščansko moralno.

Ne vemo sicer, kaj bo prinesla človeštvu bodočnost. A prav dejstvo, da je napravil človek prvi korak v vesolje in da se pripravlja na osvojitve novih svetov ravno v trenutku, ko se je Organizacija združenih narodov resno ukvarjala s problemi, ki jih razumemo pod izrazom »maltuzianizem« (tudi v slovenščini je izšla nedavno knjiga, ki obravnava vprašanje, kako bo s prehrano človeštva v prihodnosti, če se bo tako množilo), dokazuje, da božja

Kaj delajo naši umetniki

Slikar Robert Hlavaty bo priredil prihodnji mesec samostojno razstavo v Celju. Razstavil bo akvarele s tržaškimi motivi. Razstavo bodo odprli 23. novembra, trajala pa bo do 30. novembra. Trenutno še pridno slika, da bi lahko prikazal čim več slik iz zadnjega časa. Zadnje tedne je naslikal nekaj lepih akvarelov z obmorskimi motivi, n. pr. z razgledom na ladjedelnice in tovorno pristanišče z značilnimi silhuetami ladjedelniških mostov in žerjavov.

Lojze Spacal pa razstavlja te dni v Slovenj Gradcu. Razstava njegovih grafik je bila odprta v nedeljo, 12. oktobra, v tamkajšnjem Umetnostnem paviljonu. Odprl jo je Zoran Kržišnik, ravnatelj ljubljanske Moderne galerije, ki je razstavo tudi organiziral. Zanj so izdali lep in obsežen katalog z okrog 20 reprodukcijami.

Spacal bo tudi eden izmed šestih razstavljalcev na razstavi, ki jo bodo odprli v nedeljo, 19. oktobra, v Messini. To nedeljo še bo namreč zaključila beneška Biennala, a njeno ravnanje bo preneslo osebnost, zaokrožene razstave iz Benetk v Messino in hkrati je pripravilo posebno razstavo šestih umetnikov, ki so dobili na letošnji Biennali glavne nagrade, med katerimi je tudi Spacal. Drugi so Mastriani, te dni umrli Licini, Američan Tobey, Spanec Maties in Brazilijanka Ostrower, po rodu Poljakinja. Tudi Spacal pridno slika te dni, ker bi rad prikazal v Messini nekaj novih del. Zastopan bo s 15 slikami. Na Biennali jih je imel 8 (in — na uho povedano; je vse prodal). Zaradi pre zaposlenosti se tudi ni utegnil udeležiti svoje razstave v Slovenj Gradcu, četudi so ga zelo vabili.

Na osebno razstavo v Trstu se pripravlja tudi slikar Avgust Černigoj. Razstavil bo v občinski galeriji. Tudi on ima pripravljen lep izbor iz tistega, kar je ustvaril zadnje leto.

Tudi slikar Tone Mihelič pripravlja za letošnjo sezono osebno razstavo v Trstu. Zadnji čas doživlja v svoji umetnosti nov razvoj.

Verjetno pa Černigoj in Mihelič nista edina slovenska umetnika, ki bosta to sezono razstavljala v našem mestu. Po dolgem času bi radi tudi tu doma videli Hlavatyjeve slike, saj velja za odličnega akvarelista. Presenetili nas bodo morda spet Lukežič, Cesar in drugi, ki zadnji čas tudi niso držali križem rok in so dobro izkoristili poletje in lepo jesen za slikarske izlete v naravo. Nekateri so se odpravili z barvami in čopičem tudi drugam.

Previdnost vendarle bdi nad človeštvom. In to nam je lahko v tolažbo pri razmišljanju o tem, kaj čaka človeštvo. Nesmiselno bi se bilo vdajati pretiranemu optimizmu, češ da bodo z ogromnim napredkom, ki se nam obeta, vsi socialni, narodni in drugi problemi na mah in dokončno rešeni, ker bo človeška narava v bistvu ostala ista, podvržena slabemu. Toda prav misel na to, da bo človek otsal vendarle človek, majhen pred Bogom in podvržen njegovim večnim, nespremenljivim moralnim zakonom, nam je lahko v tolažbo. Zaupanje v božjo Previdnost nas obenem odvrča od pretiranega pesimizma in pričakovanja bogvekakih strahot, v katere bi človeštvo lahko samo sebe pahnilo.

Zato glejmo z zaupanjem v bodočnost in obravnavajmo probleme, ki jih moramo reševati, brez strasti in v zavesti njihove relativnosti.

Smrt slikarja Vlamincek

V soboto zvečer je umrl v svoji vili La Tourillière v Euru, kjer je živel zadnja leta kot puščavnik, slavni francoski slikar Maurice Vlamincek. Star je bil 82 let.

Vlamincek se je rodil v pariškem starem mestu, v okraju, ki mu pravijo Les Halles. Do petindvajsetega leta si je služil kruh z vsem mogočim delom, nato pa je začel slikati. Nekoč se je v vlaku seznanil s slavnim slikarjem Derainom in postala sta prijatelja. Vlamincek mu je pokazal nekaj svojih slik in Derain ga je vzpodbudil, da je priredil razstavo v Jesenskem salonu v Parizu. To je bilo leta 1905. Razstava je povzročila, da se je vnel hud boj med zagovorniki starega in novega v takratnem slikarstvu. Ljubitelji starega so se razburjali pred Vlamincekovimi slikami, češ da učinkujejo, kot da bi vrgel gledalca v obraz lonce barve. Picassò pa je pozneje priznal, da je imel solzne oči, ko jih je gledal, in da vso noč ni mogel spati. Tako se je rodila

slikarska struja »fauvizma«, ki je našla pristaše v Derainu, Matissu, Frieszu in Van Dongenu, da ne omenjamo manj znanih slikarjev. Vendar pa so Vlamincekove slike slabše šle v denar. Leta 1906 je kupil umetnostni prekupčevalec Vollard 300 Vlamincekovih slik po 20 frankov eno. Danes so vredne več kot milijardo frankov.

Po osvoboditvi Francije leta 1945 so Vlamincek nekaj časa grdo gledali zaradi njegovih simpatij do vichyjskega režima. Umaknil se je na podeželje in vneto slikal tamkajšnje pokrajino s skrivljenimi drevesi in rjavo zemljo. Postal je nedostopen kot star medved. V Parizu je bil zadnjič leta 1956, ko so odprli veliko retrospektivno razstavo njegovih del v galeriji Cherpentier. Čez nekaj dni pa bodo odprli v Parizu razstavo njegovih zadnjih slik, plodov osamljene starosti.

Novo skladbo Pavla Merkuja

Mladi tržaški skladatelj Pavel Merku je izdal nov zvezek svojih skladb, ki nosi naslov Drobnice z geslom: »Drobnice niso imeniten sad, vendar dobre za želodec mlad« (Stritar). Gre za drobne klavirske skladbe, zelo primerne za klavirske vaje, dasi imajo seveda svojo umetniško vrednost. Zložil jih je okrog leta 1951. Dal jim je naslove: »Allegretto«, »Andantino«, »Presto«, »Adagietto romantico« in »Rustico«.

Zvezek je natisnila v zelo okusni opremi tiskarna Graphis, ovitek pa je posnet po grafiki Lojzeta Spacala Delavska četrt. Zvezek je že v prodaji.

Kot slišimo, ima Merku v delu tudi nekaj večjih skladb in celo opero.

POPRAVI!

V zadnji številki se je vmešal v članek »Obisk pri antikvarju« tiskarski škrat in napravil nekaj zmede. V zadnji vrsti prve kolone mora stati pravilno »oddelkov« in ne »delov«; v drugi koloni, v citatu iz uvodnika revije Mass und Wert, bi moralo stati pravilno »... odkar mora že desetletje in več služiti največjemu nazadnjaku« in ne kot stoji zdaj »... odkar mora že desetletja in več služiti največjemu narodnjaku«. Ker je mišljen Hitler, je stavek s to tiskovno pomoto seveda izgubil smisel. Toda pozoren bralec je napako gotovo sam opazil in domel pravi pomen stavka.

Zapiski pod črto

10. oktobra: Papeževa smrt je gotovo važen dogodek za ves krščanski svet, ki vidi v papežu svojega očetovskega voditelja in božjega namestnika na zemlji. Pa tudi za ostali svet je to važna novica, ker ima sv. stolica velik vpliv tudi na posvetne zadeve. Toda nekateri krogi so skušali dati dogodku vse preveč senzacionalen značaj, kot da gre za pretresljivo in nepredvideno žaloigro krščanskega sveta. Vsaka smrt vzbuja žalost in tembolj smrt človeka, ki je bdel nad duhovnim življenjem stotine milijonov ljudi in jih učil prave poti v zmedo današnjega sveta ter ljubezni namesto sovraštva; toda kristjanom pomeni smrt samo prehod iz zemeljskega v drugo, nadnaravno, večno življenje in zato so tragične note, ki jih je ubirala te dni n. pr. televizija, izzvenele v bistvu pogansko. Papežovo smrt so prikazovali kot »tragični konec veličastne kariere«, kot se je nekdo izrazil, ne pa kot smrt kristjana in celo očeta katoliškega sveta, kot naraven konec pobožnega življenja in prehod v večnost. Poudarek vsega poročanja ni bil na nesmrtnosti človeške duše in nihče ni omenjal v uradnih poročilih krščanskega pojmovanja smrti kot zmage življenja nad smrtjo, pač pa se nas je ob poročanju radia, televizije in določenega tiska polasčal občutek, ki so ga morali imeti tisti, ki so prisostvovali pogrebu zadnjega celjskega grofa: »Danes grofje celjski in nikdar več!« Ta občutek pa je mučen in ne dopušča nikake tolažbe.

Ko sem gledal televizijski prenos iz papeževe sobe, pri katerem so prikazali truplo sv. očeta samo nekaj hipov po njegovem zadnjem zdihljaju, s trpečim izrazom in visečo čeljustjo, na postelji, ki je bila še vsa v neredu od smrtnega boja, sem imel jasen občutek, da so nekateri izkoristili papežovo smrt, kot izkoristijo tudi mednarodne nogometne tekme ali zakonske škandale filmskih zvezd, da pritegnejo vso pozornost javnosti in nudijo v utehu njeni radovednosti vse intimne podrobnosti. Prav gotovo ni bilo okusno prikazati truplo ubogega vzvišenega mrtveca že nekaj trenutkov po smrti, ko je

bilo jasno opaziti še vso zmedo, ki jo je povzročila okrog sebe. Človek bi ga želel imeti v spominu z njegovim spokojnim izrazom in blagim nasmehom na obrazu, z dvignjeno, blagoslavljačo roko, ne pa v taki podobi, kakor so ga prikazali. Tako pa nam bodo še dolgo ostali v spominu neštetih turobni obredi, ki jih je televizija tako vneto prikazovala, in občutek brezupnosti in popolnega zmagoslavja smrti nad upanjem.

12. oktobra: Neki tržaški gospod, čigar prozo, posejano z vzkliki »evo«, lahko beremo zadnje čase v tukajšnjem slovenskem dnevniku, je objavil pred kratkim članek, v katerem je skušal napraviti nekaj reklame za gostovanje dalmatinskih pevcev. V članku je zapisal tudi tole: »Dalmatinci so nam primorskim Slovincem izredno sorodni; še bolj morda negò Korošci ali Stajerci...«. Moral bi bil zapisati »meni«, pa bi bilo vse v redu. Ker pa je svoje mnenje raztegnil na vse primorske Slovence, me je to zbudilo. S takim pisanjem vzbuja v itak že nacionalno zmedenih in neodločnih ljudeh še večjo zmedo. Nikakega dvoma ne more biti, da so primorskemu Slovincu v narodnem pogledu bližji Korošci ali Stajerci kot pa Dalmatinci, in to iz preprostega razloga, ker so Slovenci. Predvsem ta občutek, da spadamo skupaj, da smo ista narodna družina s skupnim jezikom in kulturnimi izročili, je tisto, kar nas povezuje z vsemi ostalimi Slovenci. Če pa se nam zmede še ta občutek, je pravzaprav konec slovenskega naroda. Potem pa naj bo tisti gospod logičen in zapiše: Tržaški Italijani so nam po svojem mišljenju in po svojih življenjskih navadah še bližje od Dalmatincev. Možnosti sta samo dve: ali da bodo naši ljudje ostali zvesti in dobri Slovenci z živo zavestjo, da so del slovenskega naroda in dediči skupne slovenske kulture in izročil, ki naj jih ohranjujejo in bogate, ali pa da postanejo do teh izročil brezbržni, izgube svojo narodno zavest in se potučijo. In v tem primeru bodo ugotovili, da so jim tržaški Italijani še bližji od Dalmatincev.

Ljudje, ki pišejo v časnike, bi se morali zavedati pomena tiskane besede. A mnogi se tega ne zavedajo in tako moramo brati nabuhle, nejasne, dvoumne članke (da ne omenjam sloga in besednega zaklada), ki povzročajo zoprno občutek duhovne zmede in revščine.

GOSPODARSTVO

KMETIJSTVO NA POLJSKEM

V prvih letih komunistične vladavine se je kmetijstvo na Poljskem razvijalo po ruskem vzoru, se pravi v smeri več ali manj nasilnega kolektiviziranja. Kmete so združevali v kolhoze; država sama pa je v svojih rokah obdržala tudi mnoga posestva, s katerimi je ustanovila farme (sovhoze). Zaradi kolektivizacije je pa padla kmetijska proizvodnja.

Po Stalinovi smrti in zlasti po 20. občnem zboru ruske komunistične stranke so se tudi v poljskem kmetijstvu izvršile velike spremembe, tako da so danes poljski kmetje najbolj svobodni poljedelci za železno zaveso.

Na Poljskem je danes 87% vse obdelovalne zemlje v kmečkih rokah. Ostalih 13% površine je last države, ki je danes edini veleposestnik. Državna posestva pa se krčijo, ker odstopa država zasebnim kmetom toliko površine, kolikor je potrebujejo, da zaokrožijo svoja posestva. Država bo najprej odstopila 700 tisoč ha. Od teh bo en del prejela Kmečka banka, ki bo zemljo razdelila posameznim kmetovalcem.

Kmečka posestva obsegajo od 1 do 20 ha zemlje, se pravi, da imamo na Poljskem v ogromni večini mala in srednja posestva. V državi prevladuje zasebno kmetijsko gospodarstvo, saj je le 1% kmečke posesti kolektiviziran. Gre povečini za posestva bivših poljskih plemičev, ki so prišla v roke tistim, ki so jo prej obdelovali. Nekateri izmed teh kolhozov prav dobro uspevajo, druge so razpustili in zemljo izročili kmetom, ostale pa je prevzela država.

Na Poljskem imajo danes tudi mnogo kmetijskih zadrug, ki nabavljajo stroje in jih nato posojajo članom. Zadruga poleg tega nabavljajo glavne kmetijske potrebščine in kupujejo kmetijske pridelke. Najbolj razvite so mlekarne in vrtnarske zadruga ter razna strokovna društva, zlasti društva pridelovalcev sladkorne pese.

Ohvezne oddaje pridelkov so v glavnem ukinili, kar pa ne velja za žita. To oddajo so le znižali na polovico. V zadnjem času, in sicer od začetka leta 1956, so začeli čedalje bolj obnavljati razdejana kmečka poslopja.

Za razvoj poljedelstva pa so važna tudi državna posestva, ker je njih naloga, da izvršujejo semenogojno službo in seme razdeljujejo med kmetovalce. Nadaljnja naloga teh posestev je, da na njih gojijo žlahatne pasme živine — od kokoši in kuncev do konj — ter jo prodajajo posameznim kmetovalcem po ceni, ki jo določa država.

V prejšnjih letih je bil kataster popolnoma zanemarjen, zdaj pa ga temeljito obnavljajo. Mnogo danes narede tudi za strokovno izobrazbo, saj so izpopolnili kmetijske šole vseh stopenj. Ustanovljena so bila nadalje poljedelska znanstvena središča.

Čprav je poljsko kmetijstvo v zadnjih dveh letih ogromno napredovalo, so celotni pridelki nezadovoljivi in še zdaleč ne zadoštujejo za domače potrebe. Poljaki so namreč veren in na splošno nepokvarjen narod, ki se hitro množi: pri prebivalstvu 28 milijonov znaša letni prirastek 500 tisoč duš, se pravi več kot v Italiji, ki ima 49 milijonov prebivalcev.

LETOŠNJA TRGATEV IN CENE

Trgatev je še v polnem teku in na splošno je mnogo obilnejša, kot so vinogradniki pričakovali. Kjer ni bilo toče, je toliko pridelka, da ni dovolj sodov. Previdnejši vinogradniki so si nabavili sode že pred več kot enim mesecem, mnogi jih pa še danes iščejo. Zato se je njihova cena zelo dvignila. Še pred meseci si dobil sode od 6 in več hl približno po 2.000 lir za hl, danes pa zahtevajo kar 3.000 lir. Mnogi si pomagajo tako, da plavnikom (čebrom, bednjem) vdenejo še eno dno in jih s tem spremenijo v nekakšne sode.

O cenah mošta ne moremo še nič natančnega povedati, vendar se zdi, da so nižje kot lansko leto v tem času. Pri nas kupujejo samo trgovci na debelo, ki plačujejo mešani mošt nekaj več kot po 4 lire za stopinjo sladkorja ali po 6 do 6.50 lire za stopinjo alkohola. Izbrane sorte grozdja imajo nekoliko višjo ceno: Tokajec plačujejo po 8 do 9 lir za stopinjo alkohola. Mošt pa sedaj prodajajo samo tisti vinogradniki, ki imajo premalo posode ali nujno potrebujejo denarja.

V severni Italiji kupujejo slajše grozdje iz južnih krajev, da ga mešajo z domačim, ki ima na splošno malo sladkorja, tako da bi vino samo iz tega grozdja ne imelo zakonitega odstotka alkohola: pri belih sortah mora presegati 9 stopinj, pri črnih pa 10. Tudi pri nas bi mnoga vina morali sladkati.

Kot smo že pisali, cene letošnjega vinskega pridelka ne bi smele biti zelo nizke, ker ima Francija letos premalo vina in ga bo precej uvozila iz Italije. Italijansko vino pojde nadalje tudi v druge države enotnega evropskega tržišča, predvsem v Nemčijo. Upoštevati je treba tudi, da so zaloge starega vina skoraj prazne.

Sportni pregled

O EVROPSKI LAHKI ATLETIKI

Če primerjamo tekme za letošnje evropsko prvenstvo s tekmami iz leta 1954, ugotovimo, da je večina nastopajočih držav precej nazadovala. Napredovale so namreč samo velesile, in sicer Sovjetska zveza, Anglija in Nemčija.

Vodilni skupini držav je treba brez dvoma priložiti tudi Poljsko, ki je v lahki atletiki letos dosegla prav častne uspehe. Poljska nima sicer neizčrpne zaloge atletov, a je kljub temu napredovala, ker so vodstvo te športne panoge prevzeli požrtvovalni in sposobni možje. Enak primer smo pred leti imeli na Madžarskem in delno na Češkoslovaškem.

Če podrobneje preučimo izide letošnjih tekmovanj, vidimo, da sta v zadnjih letih najboljše nazadovani Francija in Madžarska. Po dosedanjih doseženih uspehih pa bi lahko sestavili naslednjo lestvico: 1. Sovjetska zveza; 2. Anglija; 3. Nemčija in 4. Poljska. Na ostala mesta lahko postavimo Finsko, Švedsko, Norveško, Italijo, Češkoslovaško in Jugoslavijo. Te ekipe se druga od druge malo razlikujejo: imajo nekatere prav dobre posameznike, kar nikakor ne zadostuje, da bi celotna ekipa mogla doseči boljše uspehe.

Na splošno pa lahko rečemo, da evropska lahka atletika ne kaže bogvekakšnega napredka. Za to nosi precejšen del odgovornosti sama Evropska komisija za lahko atletiko, ki je premalo delavna in nima novih idej. Spomnimo se pri tem samo, koliko časa je komisija potrebovala, preden je rešila vprašanje španskega načina metanja kopja ali preden je odločila, da se pri skoku v višino smejo uporab-

SLADKANJE Z ZGOŠČENIM MOŠTOM

Italijanski zakon o vinih določa, da se mošti smejo sladkati samo z zgoščanim moštom (mosto concentrato). Sladkanje z navadnim sladkorjem je strogo prepovedano.

Zgoščeni mošt pridobimo tako, da kuhamo navadni mošt: voda izhlapi, sladkor pa ostane. Marsikje — posebno v srednji in južni Italiji — pridobivajo zgoščeni mošt tako, da navadnega segrevajo v običajnih kotlih, zaradi česar se del sladkorja spremeni v karamel in vino dobi neprijeten okus po zapeki. Zato taka vina (vino cotto) niso okusna.

Obstoje pa tudi zasebna industrijska podjetja, ki pripravljajo zgoščene mošte. Vodo izparijo v posebnih posodah (avtoklavih), kjer se voda začne spreminjati v paro že pod 50° Celzija. Tako zgoščeni mošti nimajo nobene okusa po zapeki.

Taki mošti prihajajo v trgovino v obliki gostega sirupa, ki vsebuje 55 do 65 odstotkov sladkorja. Na splošno dobijo iz 3 litrov navadnega mošta 1 liter zgoščene. Cena teh moštov je približno 300 lir za kg.

Če vsebuje zgoščeni mošt 60% sladkorja, ga potrebujemo 2.70 kg, da zvišamo 1% alkohola v 100 litrih vina. Če je mošt po 300 lir za kg, znaša strošek nekaj več kot 8 lir na liter.

Najbolje je, da zgoščene mošta dodamo takrat, ko mlado vino še kipi. Še bolje bi bilo, če bi ga primešali kar med mošt. Zgoščene mošta pa lahko dodamo tudi pozneje, a v tem primeru potrebujemo še kipelnih kvasnic in moramo skrbeti za primerno toploto v kleti, zato imamo pri poznem dodajanju več stroškov in sitnosti.

Kdor torej misli okrepiti vino z zgoščanim moštom, naj to opravi sedaj, ko se mlado vino komaj dela in je tudi toplota kolikor toliko ugodna.

Zgoščeni mošt najprej razredčimo z navadnim moštom ali z mladim vinom in ga potem zlijemo v sod ter dobro premešamo.

Ijati nove sprinterice. Nedelavnost komisije je tembolj nedopustna, če pomislimo, da so mednarodna atletska tekmovanja v sedanji obliki več ali manj nezanimiva. Mnogo bolje bi bilo, če bi namesto dosedanjih srečanj priredili tekme za Pokal evropskih držav, kar so mnogi večkrat predlagali, a nikdar uresničili. S tem bi namreč imeli redne nastope, kar bi brez dvoma koristilo zlasti manjšim državam, ki nimajo tolike možnosti, da se udeležijo večjih mednarodnih tekmovanj.

JUGOSLOVANI V FINALE

Na šahovski olimpiadi v Münchenu so se pred dnevi zaključila predtekmovanja. Sedaj se že bijejo ostri boji v finalnem tekmovanju, v katero so se uvrstile samo 3 najboljše ekipe iz vsake skupine.

Od nadaljnjih srečanj je bila izločena tudi Madžarska, kar je gotovo največje presenečenje letošnje olimpiade. Jugoslavija je v začetku igrala precej slabo, tako da bodo morali njeni šahisti odslej izkazati vse svoje znanje, če se hočejo uvrstiti na drugo mesto. Velik favorit za končno zmago je seveda Sovjetska zveza.

Končna razvrstitev v posameznih skupinah je naslednja: **I. skupina:** 1. Sovjetska zveza (27); 2. Bolgarija (21,5); 3. Avstrija (21); 4. Nizozemska (20,5); 5. Danska (16,5); 6. Francija (14,5); 7. Italija (11); 8. Portoriko (8); 9. Irska (4). **II. skupina:** 1. Španija (23,5); 2. ZDA (23); 3. Zah. Nemčija (22); 4. Finska in Islandija (15,5); 6. Izrael (15); 7. Norveška (11,5); 8. Južna Afrika (10,5); 9. Iran (7,5). **III. skupina:** 1. Argentina (23); 2. Vzhodna Nemčija (21); 3. Anglija (20); 4. Madžarska (19,5); 5. Poljska (19); 6. Kolumbija (16,5); 7. Filipini (12,5); 8. Škotska (10); 9. Libanon (2,5). **IV. skupina:** 1. CSR (25); 2. Jugoslavija (24); 3. Švica (20); 4. Kanada (19); 5. Švedska (18,5); 6. Belgija (10,5); 7. Portugalska (10); 8. Tunizija (9,5); 9. Grčija (7,5).

1
za
naše
naimlajše
v
srcu
Afrike

ZDRAVO, TRDONJA! KAKO SI IMAŠ?
EH, EH, DOLGAČAS MI JE... NOBE NEGA PAMETNEGA DELA NE NAJDEM.

HIM, NEUJZ BO TREBA POČETI, DA NE RAZOČARAMO BRALCEV. SAJ VEŠ, DA RADI BEREŠO NAPETE ZGODBE. GREČNI SO JE, ČE NAM ŽIVLJE-NJE BINGLJA NA PRAV TANKI NITI.
O VEM, VEM!... NEKAJ BO TREBA URE-NITI, ČE PA ŽE MORAM PRO-DAJATI SVOJO KOŽO BI ŠO TO POT NAJ-RAJE NEGEL KAM NA ŽUG V TOPLE KRAJE... SAJ VEŠ, ZIMA...

STRINJAM SE! VEŠ KAJ? POŠDIVA SPET V AFRIKO IN VZEMIVA S SEBOJ STARO KOST-JAKOTNIKA! ČE NE BO DRUGAČE, BO ŽE ON POSURBEL ZA ZABAVO!
HIHIHI, TO TI JE IDEJA! POŠDIVA GA OBVESTIT.

V AFRIKO?!? MI NE PADE NA KRAJ PAMETI! NEKAJ MESECEV POZNEJE NE REČEM, ZDAJ PA ZA NOBENO CENO.
KAZ TE PA PRAV ZDAJ OVIRA?

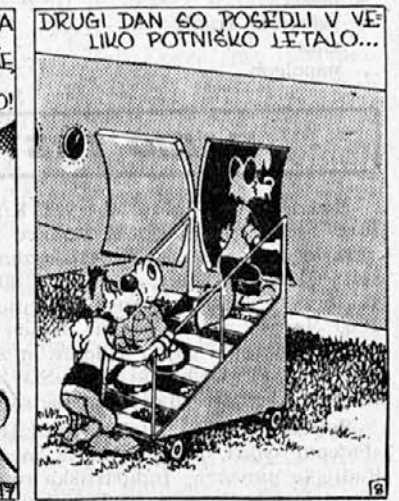
POZIMI ME NIKOLI VEČ NE SPRAVITA IZZA TOPLE PEČI! DOBRO POMNIM, KAKO STA ME LANI IZVLEKLA IN SEM KOMAJ ŽIV DOČAKAJ POMLADI! -BRRR!..

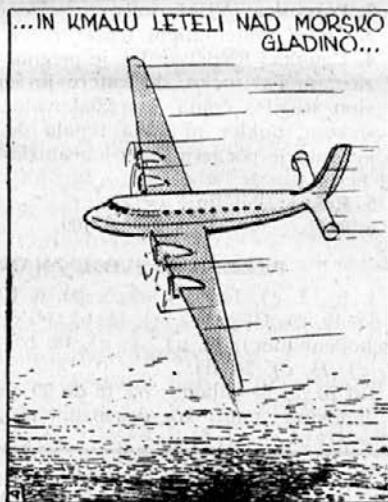
HIHIHI TA JE PA DOBRA! SAJ GREMO PRAV ZATO V AFRIKO! TAM NI NE ZIME NE MRAZA!
TAM SI BOŠ BOLJ PREGREL KOSTI, KOT ZA SVOJO TRHLO PEČJO!

ČE JE TAKO, GREM SEVEDA PRAV RAD Z VAMA!
NO, SAJ SVA VEDELA. PRIPRAVI SE SUTRI ODPOTUŽEMO!
Z LETALOM!!

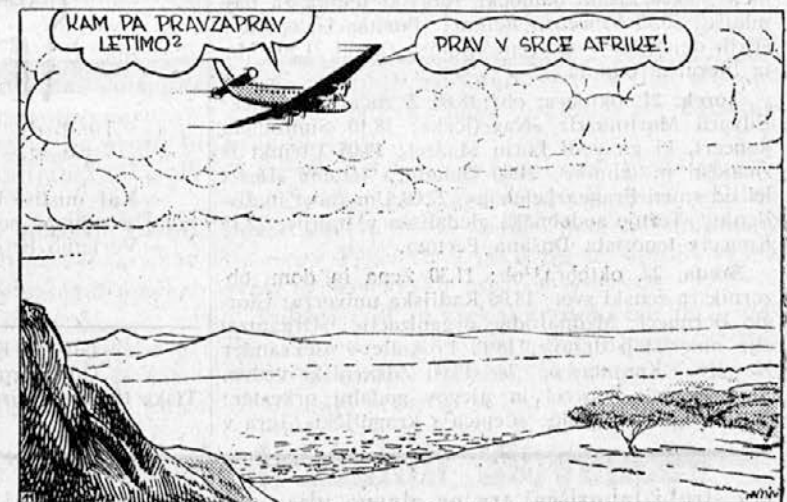
DRUGI DAN SO POSIEDLI V VE LIKO POTNIŠKO LETALO...

...IN KMALU LETELI NAD MORSKO GLADINO...

POGLEJ SVOZI OKNO, LAKOTNIK! SMO ŽE NAD AFRIKO!
UH, NIŠTA ME NALAGALA, STRAŠNO JE VROČE.

KAM PA PRAVZAPRAV LETIMO?
PRAV V SRCE AFRIKE!

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

36

Obezem s civilno obleko je moral interniranje odložiti tudi svojo osebnost in duševnost — ali tako so vsaj pričakovali od njega. Že sama preobleka je imela v tem smislu pomen nekakega obreda, kar pa smo šele pozneje spoznali. Preoblečen v smešne, prevelike ali premajhne cape bi se bil moral človek začutiti ponižanega in osmešenega pred samim seboj in pred drugimi ter se zavesti vse brezpomembnosti svoje osebnosti in svojega duhovnega odpora proti mogočni državni sili, katere kolesje ga je zagrabilo. Od njega ne bi bilo smelo ostati nič razen brezimne enote delovne sile, ki jo je predstavljal. Vse je bilo preračunano na to, da čimbolj zreducirajo njegove duševne sposobnosti in da bi končno ne mislil več na drugo kot na to, kako bi potešil svoj glad.

Ljudje, ki so izračunali, kolika mera nasilja in ponižanja zadostuje, da zlomijo človeka v njegovem ponosu in uničijo njegovo osebnost, so morali gotovo razpolagati z bogatim statističnim gradivom in precejšnjim psihološkim znanjem. To sem pozneje mno-

gokrat skoro z začudenjem ugotavljal. Bili so pravi tehniki drob-ljenja in uničevanja človeške osebnosti in individualnosti. Toda kot vsi tehniki so tudi oni podcenjevali človeka; podcenjevali so silo duhovnega odpora v njem in njegovo sposobnost, da se prilago-di tudi najtežjim življenjskim pogojem. Ta odpor in prilagodlji-vost sta se nagonsko izrazila že takoj v prvem hipu s tem, da smo se krohotali karikaturni podobi samega sebe in drugih, namesto da bi doživeli psihični pretres. Svoje občutke ponižanosti smo pre-magovali s smehom in ironijo.

Ko smo bili vsi preoblečeni in ostriženi, so prinesli interniran-ci v »zebrahe« mizo in jo postavili na hodnik pred izhodom iz kopalnice barake. Tam so vsakega vpisali v debel register in s tem je bila opravljena zadnja formalnost v postopku našega izpreminjan-ja iz civilistov in individualnih ljudi v internirance in anonimne enote življenja, označene le še s številčkami.

Bilo je že preko poldneva, ko je bilo vse končano. Postavili so nas v dolgo vrsto in nas odgnali najprej v nekako skladišče pred kopalnico, kjer so nas prešteli in napravili še zadnjo kontrolo, morda v strahu, da se je le kdo izmuznil odurnemu postopku, a mnogo verjetneje le iz rutine, da so vsi deli dachauskega upravnega stroja opravili svojo funkcijo. Končno, že v mraku, so nas pred skladiščem spet uredili v vrsto, zadelo so povelja in odkorakali smo

TEDENSKI KOLEDARČEK

19. oktobra, nedelja: Edvin
20. oktobra, ponedeljek: Vanda
21. oktobra, torek: Uršula
22. oktobra, sreda: Vera
23. oktobra, četrtek: Severin
24. oktobra, petek: Rafael
25. oktobra, sobota: Krizant

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 15. oktobra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	85—88 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 19. oktobra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenski zbori; 17.00 Beethoven: Oktet za pihala, op. 103; 17.40 Nastopa Dolinski tercet; 18.00 Stravinsky: Ognjeni ptič - balet; 21.00 Narava poje v pesmi: »Jesen je že razparala poletju nabreklo cajno sadežev in žit; 21.30 Operna glasba; 22.10 Mariborski zbor »Slava Klavora«; 22.30 Nastopi klavirski duo Della Pietra-Calvano.

Ponedeljek, 20. oktobra, ob: 11.30 Predavanje: »Fatepur Sikri, najsamotnejše mesto sveta«; 18.00 Radijska univerza: Industrijska revolucija 19. stol.: »Ford in tekoči trak«; 18.35 Vokalni kvartet »Večernica«; 19.00 Pisani balnočki, radijski teatru za najmlajše; 20.30 Vincenzo Bellini: »Puritanci«, opera v štirih dejanjih. V drugem odmoru (okoli 21.50) Mala literarna oddaja.

Torek, 21. oktobra, ob: 18.00 Z začarane police: Edvard Martinuzzi: »Nageljček«; 18.10 Simfonični koncert, ki ga vodi Lorin Maazel; 19.05 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Obletnica tedna: »Deset let od smrti Franca Leharja«; 22.00 Umetnost in življenje: »Težnje sodobnega gledališča v Italiji«; 22.15 Koncert tenorista Dušana Pertota.

Sreda, 22. oktobra, ob: 11.30 Žena in dom, obzornik za ženski svet; 18.00 Radijska univerza: Giorgio Bernucci: Mednarodne organizacije; »Organizacija ameriških držav«; 18.10 Prokofiev: Aleksander Nevsky - Kantata, op. 78; 19.00 Zdravniški vedež; 20.30 Franck Pourcel in njegov godalni orkester; 21.00 Luigi Pirandello: »Čepica s kraguljčki«. Igra v

dveh dejanjih — Igrajo člani RO, nato spored slovenskih narodnih pesmi.

Četrtek, 23. oktobra, ob: 18.00 Z začarane police: Eva Znideršič: »Pravljica o miški, ptičku in klobsi«; 18.00 Soštakovič: Simfonijski št. 10 v E-molu, op. 93; 19.00 Sola in vzgoja: »Mladina brez nadzorstva«; 20.30 Ciganske melodije; 21.00 Ilustrirano predavanje: Malo znane ljubzenske zgodbe iz svetovne zgodovine: »Raffaello Sanzio in njegova modela«; 21.30 Operetna glasba; 22.00 Iz sodobne književnosti: Anton Ingolič: Kje so Lamutovi — ocena prof. Jevnikar; 22.15 Pesmi raznih narodov v izvedbi Slovenskega okteta.

Petek, 24. oktobra, ob: 11.30 Zivljenje in usode: »James Hagerty, glasnik Bele hiše«; 18.00 Radijska univerza: Zivljenjepisi mislecev: »Karel Marx«; 18.10 Hačaturjan: Koncert za violino in orkester; 19.00 Širimo obzorja: Tehnika ustvarja nov svet: »Vlak«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika: »Biokemija, nova veja znanosti«; 22.15 Koncert sopranistke Sonje Fabčić-Barbier; 22.30 Cesar Franck: Kvintet za klavir v F-molu.

Sobota, 25. oktobra, ob: 11.30 Predavanje: »Njegovo veličanstvo šampanjec«; 14.45 Polke Johanna Straussa; 16.00 Novela tedna: Peter Rosseger: Kretničar; 16.35 Liszt: Sonata v H-molu; 18.00 Oddaja za najmlajše: A. L. Meneghini: »Deček, ki ni hotel rasti«; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Dramatizirana zgodba: Alain Rene Lesage: »Zavarovanec«. Igrajo člani RO, nato zbor »Ljubljanski zvon«.

LOGIKA NAJMLAJŠIH

— Kaj misliš, kaj bi bilo, če bi Adam in Eva tedaj v raju ne pojedla prepovedanega jabolka?
— Verjetno bi ostala lačna!

M. Bambič

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Franciška 20
Telefon 29477

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 513: Imam majhno količino grozdja sorte Izabela, iz katerega bi rad napravil kis. Kako bi to mogel napraviti brez prevelikih sitnosti?

Odgovor: Mislimo, da je tega grozdja za kakšen škafo. Najenostavneje je, če grozdje zmastite in pustite v škafo, vsak dan pa enkrat prevržete, da se dobro prezračijo. V kakih petih dneh se bo začelo že kisati, v naslednjih 8 dneh bo že kis. Tega nalijete v pletenico, katere ni potrebno zamašiti. Čim bolj na toplem bo škafo s tropinami in moštom in pozneje v pletenki, tem hitreje se bo kis razvil.

DROBNI NASVETI

■ Mastni madeži zginajo, če jih takoj posipamo z drobno soljo.

■ Madeže od črnila odstranimo, če jih namažemo z glicerinom, pozneje pa izperemo v mlačni milnici.

■ Rumene madeže od prevročega likalnika takoj zmocimo, potresemo z drobno soljo in damo na sonce.

■ Neprijeten duh v sobi odstranite, če kanete na električno žarnico nekaj kapljic parfuma in takoj nato žarnico prižgete.

■ Skarje lahko same hitro nabrusite, če z njimi prerežete smirkov (steklen) papir.

■ Zdrobljeno steklo najlaže poberte s tal s kosčkom mokre vate. Tako se ne boste urezali.

■ Flanelo najlepše peremo v mlačni vodi, kateri smo dodale nekaj amoniaka.

RESITVE UGANK IZ PREJSNJE STEVILKE

1. **Enačba:** a) Golovec, b) lovec, c) liter, d) ter, e) carina, f) Rina, x) Golica.

2. **Posetnica:** Visokošolec.

3. **Cudni matematični izraz:** Peter stopi na stol.

4. **Uganka:** Raziskovalec je prignal slona na čoln, in zaznamoval točko, do katere je segala voda. Ko je slon stopil s čolna, je raziskovalec napolnil čoln s peskom, dokler ni voda segala do zaznamovane točke. Nato je počasi z enokilogramsko tehtnico steh-tal pesek.

5. **Rebus:** Petelinje petje.

6. $9999 = 100 \cdot 99 + 9/9 = 100$.

PREIZKUSI SVOJE ZNANJE

1. b), 2. c), 3. b), 4. c), 5. b), 6. b), 7. d), 8. d), 9. d), 10. c), 11. a), 12. a), 13. b), 14. d), 15. c), 16. a) (Schopenhauer), 17. a), 18. c), 19. b), 20. c), 21. d), 22. c), 23. c), 24. d).

Od 20 do 24 odlično; od 15 do 20 dobro; od 10 do 15 zadostno; manj kot deset slabo.

čez široki taboriščni trg na glavno ulico med barakami. Zdaj smo imeli prvič priložnost, da si nekoliko ogledamo taborišče. Toda videti je bilo le dve dolgi vrsti nizkih, dolgih barak, ki so na prvi pogled popolnoma enake in v geometrijsko natančnih vzdolžnih drugih od druge stale pravokotno obrnjene k cesti. Pred vsako barako je rastle nekaj topolov, ki so sestavljali prav tako geometrijsko ravni črti, vendar pa so le dajali vsej podobi prijaznejši, miroljubnejši, ali bolje rečeno, varljivi ton. Toda mnogo se nismo utegnili ozirati okrog, ker je SS-ovec pred nami naglo korakal in so od vseh strani odurni glasovi vpili na nas, naj hitreje stopamo, pri tem pa so nam vsak hip odleteli z nog nerodne lesene cokle, v katerih nismo bili vajeni hoditi. Skakajoč po eni nogi smo jih lovili z rokami po globokih lužah, pri tem pa so se tisti, ki so šli zadaj v vrsti, zadevali ob iskajočega in še sami omahovali ali izgubljali nenavadno obuvalo. Ko sem spet enkrat pobiral coklo iz blata, sem se spomnil, da je prav danes praznik sv. Jožefa. Bogve, zakaj mi je prišlo to na misel? Morda zato, ker je bil dan tako malo v skladu z miroljubnim značajem tega pomladnega praznika in prav tako tudi vreme. Bilo je mrzlo, da smo drgetali v tankih jopičih, in preko taborišča je bril leden veter. Dišalo je po snegu.

Nekako na polovici precej dolge taboriščne ceste je zavil SS-ovec, ki je korakal pred sprevodom, na desno in se ustavil pred visoko leseno ograjo. Hip nato so jo od notranje strani odprli in tako smo se znašli na dvorišču barake — ali Blocka, kakor so pravili tem barakam — št. 17. To je bil sprejemni blok za vse nove tran-

sporte. Nemško so mu pravili »Auffangblock«. (Kakor vsaka diktatura je posegla tudi hitlerjanska celo na področje jezika in si ustvarila svoje posebno izrazoslovje. Rzne preproste stvari so dobile čudno nabuhla imena, druga pa sramotilna. Nobena stvar se ni dala več naravno in preprosto izraziti, temveč le v votlo bobnečem uradnem slogu ali pa z najbanalnejšimi izrazi, ki bi jih človek drugače pričakoval pri najprimitivnejših in moralno najbolj pokvarjenih ljudeh. Za najelegantnejši slog hitlerjanskega izražanja je n. pr. veljalo, če je znal kdo vse izraziti z besedami, ki so sicer pomenile najbolj preproste in nagonske človeške funkcije. V najkrajšem času smo se naučili veliko število takih skovank, ki so jih pogosto uporabljali tudi starejši, zlasti nemški interniranci).

Na tistem bloku sem ostal le dva dni, ki sta mi ostala v spominu kot nekak privid najhujše zmede ali kot predsoba pekla. Zato mi je težko toliko urediti vtise, da bi mogel zapovrstjo in preprosto poročati o doživljajih tistih dveh dni. Spominjam se n. pr., da smo se cele ure vadili na dvorišču, kako se je treba odkriti na povelje »Mützen ab!« Mladi, grobi Stubenführer (sobni starešina ali »štubak«, kakor so mu pravili Poljaki in Rusi in kakor so jim pravili tudi mnogi drugi) je zarjovel na vse grlo povelja in na stotine kap je moralo bliskovito, kot z eno samo kretnjo, izginiti z glav, roke pa otrpniti ob stegnu. Na povelja »Mützen auf!« pa se je bilo treba prav tako hitro pokriti, a to povelje je sledilo prvemu le zato, da so kape hip nato že spet bliskovito zletele z glav.

(Dalje)